

Mediální studia v mezinárodní perspektivě: institucionální podoba a výzkumné trendy

*10 let výzkumu v sociálních vědách
Brno, 28.5.2008*

PhDr. Václav Štětka, Ph.D.
Katedra mediálních studií a žurnalistiky FSS MU

Struktura prezentace

- (pokus o) vymezení oboru
- Historický vývoj mediálních studií a jejich institucionalizace
- Mediální studia vs. Žurnalistika: dilemata výuky a vztahu k praxi
- Aktuální výzkumné problémy a trendy v oblasti mediálních studií
- Mediální studia v ČR a na FSS: ustavení oboru a výzkumné aktivity

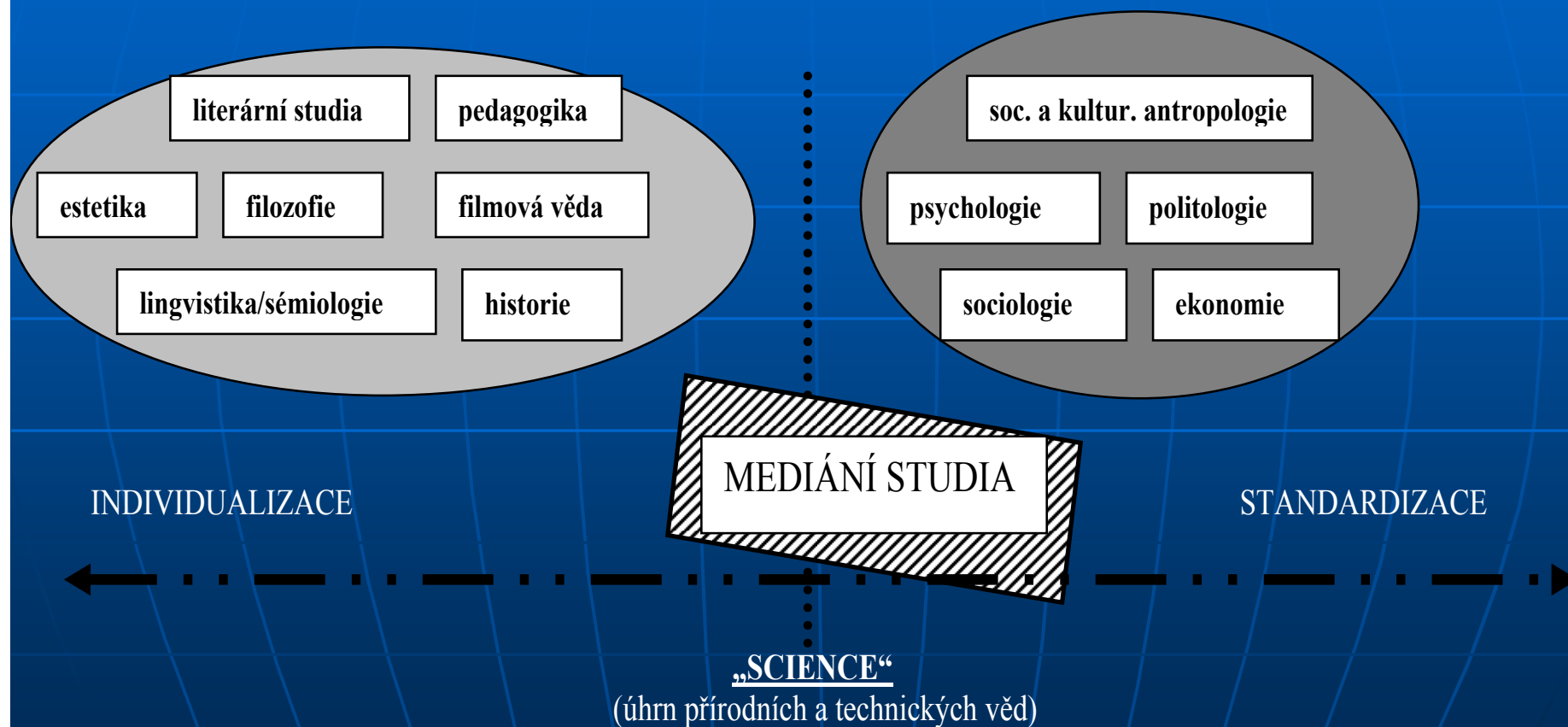
Co jsou mediální studia?

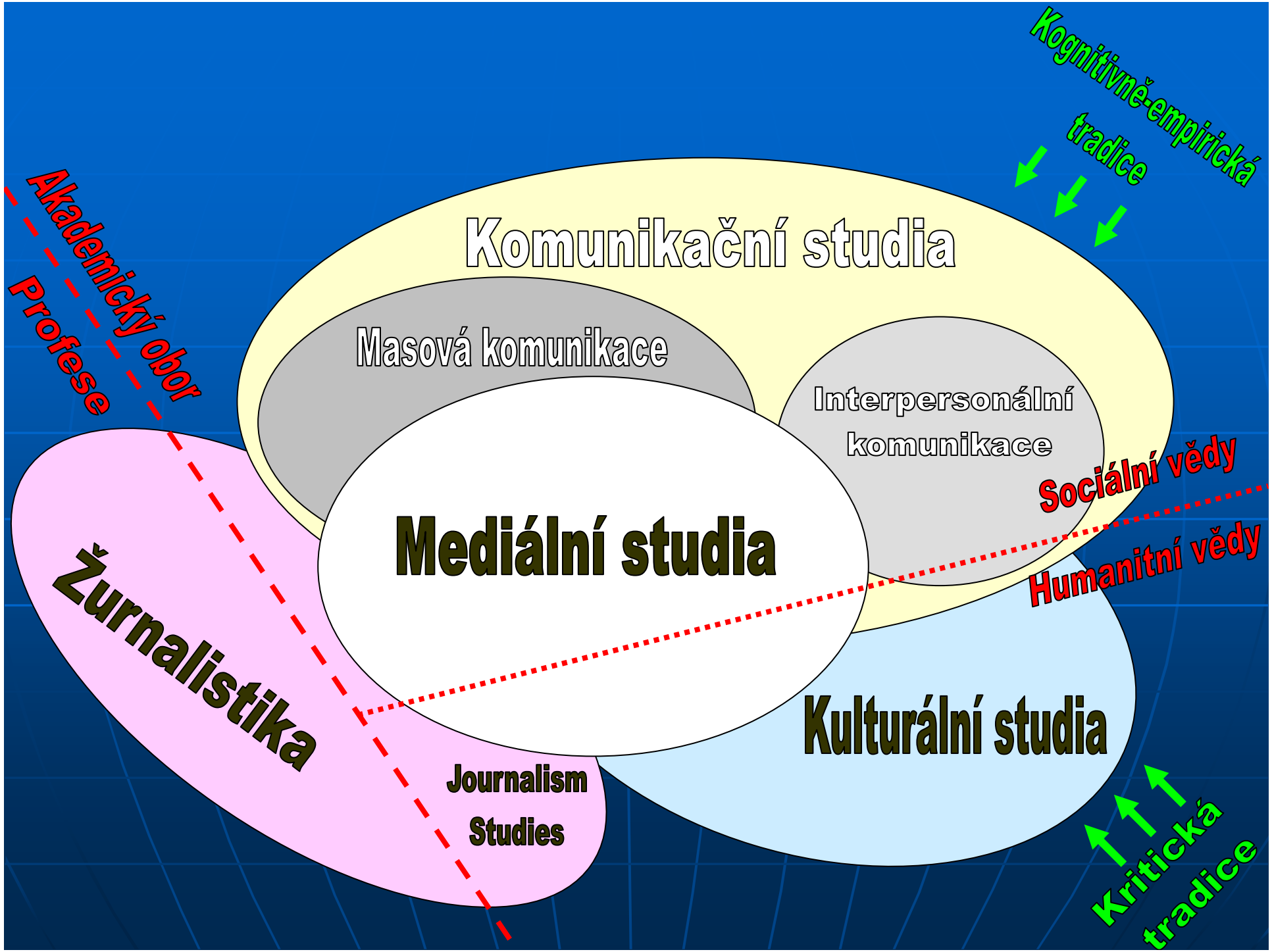
- Akademická disciplína zabývající se
 - studiem povahy a vlivu masových médií na jedince a společnost;
 - popisem a analýzou procesu mediace resp. mediované komunikace, využívající:
 - Média primární (řeč, posunky aj.)
 - **Média sekundární (umožňující dálkovou komunikaci);**
 - **Média terciární (masová média);**
 - **Média kvartérní (síťová – kombinující předchozí typy)**
- Mediální studia – interdisciplinární a vnitřně heterogenní obor

Mediální studia v kontextu humanitních a sociálních věd

HUMANITNÍ VĚDY

SOCIÁLNÍ VĚDY

Komunikační studia

Masová komunikace

Interpersonální komunikace

Mediální studia

Žurnalistika

Journalism Studies

Kulturální studia

Kognitivně-empirická tradice

Sociální vědy

Humanitní vědy

Kritická tradice

Akademický obor Profese

Institucionalizace mediálních studií

- 1910 - Max Weber - návrh sociologie novinářství
- 1916 - Institut für Zeitungskunde na univerzitě v Lipsku (Karl Bücher)
- Německo - *Zeitungswissenschaft*; po válce převládá termín *Publizistik*
- Japonsko - od 20. let 20. století *shinbungaku* (studium tisku)
- USA - výzkum účinků masové komunikace od 20. let 20. století
 - Účinky propagandy
 - Účinky filmu na publikum (mládež - rizikové chování)
- Rozvoj oboru po II. WW v Evropě: pod vlivem amerických výzkumných tradic a metod
- Zakládání výzkumných institucí: Institute of the Press - Vídeň 1946; Dutch Institute for the Science of the Press - Amsterdam 1948; Hans Bredow Institute for Radio and Television - Hamburg 1950
- 1955 - *Gazette*, první evropské „mezinárodní profesní periodikum pro vědu o tisku“
- Dnes přes tři desítky mezinárodních impaktovaných časopisů
- 1950 založení International Communication Association (ICA); dnes přes 3500 členů a 24 odborných sekcí a divizí
- 1957 založení International Association for Mass Communication Research (IAMCR); dnes přes 2500 členů, 15 odborných sekcí a 14 pracovních skupin
- USA: přes 25 000 vědců v oboru mediální/komunikační studia; na 700 univerzitních/akademických pracovištích

Základní výzkumné oblasti mediálních studií:

- Obsahy
 - Média jako nástroje reprezentace/konstrukce reality
- Kontext produkce
 - Mediální organizace a mediální kultura
 - Struktury mediálního/kulturního průmyslu
 - Regulace a normativní aspekty působení médií
- Příjemci
 - Teorie a výzkum publika (publik)
- Účinky
 - Masová komunikace jako nástroj propagandy
 - Média jako činitel sociální/kulturní změny

Aktuální trendy a výzvy mediálního výzkumu

- Globalizace komunikací a transnacionalizace mediálních toků
 - Požadavek opuštění západocentrické optiky („de-westernizace mediálních studií“)
 - Diverzifikace a hybridizace mediální produkce; vlastnická koncentrace; fragmentarizace publika
- Nástup nových informačních a komunikačních technologií (ICT) a jejich pronikání do sféry každodennosti
 - „Digitální demokracie“, nové formy občanské participace a informační inkluze/exkluze; digitální propasti
 - Procesy virtualizace, re-definice sociálních interakcí v prostředí on-line světů
 - Rozpouštění hranice mezi konzumenty a tvůrci; dopady na chápání procesů mediace i žurnalistiky jako profese

Žurnalistika vs. Mediální studia: tradičně-dichotomická perspektiva

Žurnalistika

- Profese / řemeslo
- Praxe
- Učení se dovednostem
- „jak“
- profesní výcvik

Mediální studia

- Akademická disciplína
- Teorie
- Schopnost provádět kritickou reflexi
- „proč“
- Univerzitní vzdělání

Teorie vs. Praxe: dilemata mediálních studií a žurnalistiky

- Novinářské povolání se ustavilo v průběhu 19.století; na konci 19. století první pokusy definovat požadavky na žurnalistické vzdělání (UK)
- USA – 1912 Columbia School of Journalism (Joseph Pulitzer)
- 1922-1939 King's College (University of London) – dvouletý diplomový kurz žurnalistiky
- 1925 – založena Kansalaiskorkeakoulu (Citizen's College) v Helsinkách, nabízející mimo jiné akademický titul z oboru žurnalistika
- UK – (donesávna) převládající přístup: kvalifikace získávána v průběhu výkonu profese, „learning by doing“ („Skuteční novináři nestudují. Vyhrnou si rukávy a začnou reportovat.“ – Tim Luckhurst, The Independent)
- USA – žurnalistické školy dlouho chápány jako primárně vzdělávací instituce; výzkum ponechán univerzitám, komunikačním a mediálním studiím

- 80. léta: výrazný nárůst bakalářských i postgraduálních programů v oblasti žurnalistiky a mediálních v Evropě; paralelně s nástupem diskurzu tzv. informační společnosti; expanze mediálního průmyslu, vzrůstající počet pracovních příležitostí
- UK 2002 – 98% novinářů má vysokoškolské vzdělání a 58% novinářské vzdělání (Journalism Training Forum)
- 2006 Oxford University otevírá Reuters Institute for the Study of Journalism
- Počty studentů mediálních studií v UK: nárůst ze 3 845 (1995) na 11 780 (2002)
- UK 2001: 72,8 % absolventů mediálních studií nachází uplatnění do půl roku od absolutoria (průměr: 65 % absolventů)

Výuka žurnalistiky na univerzitách jako sluha dvou pánů?

- Vysoké školy se snaží reagovat na požadavek trhu na vzdělávání stále většího počtu budoucích mediálních pracovníků
- Na druhou stranu se snaží dostat měřítkům kvality univerzitního vzdělávání, tradičně chápaného jako něco více než pouhý „profesní výcvik“

- „Vysokoškolské studium je o učení se myslet, analyzovat a rozvíjet kritické schopnosti. Nepotřebujete titul na to, abyste byli schopni psát těsnopisem nebo editovat nahrávky. /.../ Žurnalistika potřebuje více než kdy dříve skepticismus a inteligenci a schopnost testovat konvenční vědění a tvrzení těch, kteří jsou u moci; v krátkosti schopnost ptát se na ty správné věci. To je to, o čem by mělo být vysokoškolské vzdělání“

(Peter Cole, University of Sheffield)

Mediální studia v ČR

- Svobodná škola politických nauk (1928) – první novinářské „učiliště“ v Československu
- 20.léta 20.století – snaha o založení „novinovědy“ po vzoru německé Zeitungswissenschaft; cíl: studovat tisk jako sociální jev
- 1928 – „Duch novin: časopis pro studium novin a péči o novinářství“ – Oskar Butter, Věnceslav Svihovský
- Další osobnosti: I.A.Bláha; E.Chalupný; K.Hoch; J.Koudelka
- Socialistické Československo: pokus o ustavení teorie žurnalistiky, popisující média jako prostředek propagandy a podpory režimu
- Po roce 1990: katedry mediálních studií založeny na Univerzitě Karlově, Univerzitě Palackého a Masarykově Univerzitě

Mediální studia na FSS

- Současný studijní obor vznikl v roce 1995/1996 pod názvem Žurnalistika a masmediální studia
- Uvnitř FSS se od 1. února 1998 etablovala samostatná Katedra mediálních studií a žurnalistiky
- Od roku 2001 obor akreditován jako Mediální studia a žurnalistika
- Od akademického roku 2004/2005 obor na bakalářském stupni vnitřně diferencován na tři specializace:
 - digitální média
 - mediální studia
 - žurnalistika

Témata z oblasti mediálních studií zkoumaná na KMSŽ

- Čeští novináři: profesní charakteristiky (J.Volek)
- Transformace českých médií po roce 1990 (J.Volek, V.Stětka, L.Waschková-Císařová)
- chování publika - ratingová analýza českých TV stanic (datový archiv 1999-) (J.Volek)
- Analýza účinků médií s důrazem na prezentaci televizního násilí (J.Volek)
- Domestikace nových médií v kontextu každodennosti (J.Volek)
- Globalizace a evropeizace české mediální scény (V.Stětka)
- Média, integrace a národní identita (optikou teorií mediálních událostí a banálního nacionalismu) (V.Stětka)
- Dějiny českých médií - protektorátní žurnalistika; fenomén kolaborace s nacistickým režimem (P.Večeřa)
- Komunitní média (H.Loeser)

Vybrané výzkumné aktivity na KMSŽ

- „Český novinář“, 2003-2005
- Profesní postoje českých editorů, 2007
- Analýzy a výzkumné zprávy pro veřejné instituce (1997-2000)
- EUKidsOnline (2006-)
- WIP (2005-)
- „Média pro demokracii“, 2004-2005
- COST A30 Action „East of West“ (2004-)

Český novinář

- 2003-2005, GAČR – doc. PhDr. Jan Jirák; PhDr. Jaromír Volek, Ph.D.
- První komplexní výzkum novinářské komunity a profese v ČR
- 3 části:
 - dotazníkové šetření novinářů (základní soubor = 2585; 109 redakcí tištěných a audiovizuálních médií; výzkumný soubor = 406 respondentů vybraných metodou projekce/kvótního výběru)
 - reprezentativní výzkum postojů české populace k novinářské profesi
 - hloubkové rozhovory s vybranými novináři (n= 38)

Profesní postoje českých editorů ke komercializaci tisku

- J.Volek; červen-srpen 2007;
- 310 novinářů pracujících v 76 redakcích

Analýzy / výzkumné zprávy

- Analýza obsahové a formální podoby hlavní zpravodajské relace ČT - Události. (RČT, 1997, J. Volek)
- Analýza obsahové a formální podoby diskusních pořadů ČT. (RČT, 1997, J. Volek)
- Hlavní zpravodajské relace optikou české veřejnosti. (1997, J. Volek / *Focus*).
- Násilí a pornografie na televizní obrazovce z pohledu české veřejnosti (1997, J. Volek / *Focus*).
- Objektivita a vyváženost hlavních diskusních pořadů (V pravé poledne, Sedmička, Partie). (RRTV, 2000, J. Volek).

„Média pro demokracii“ (2004-2005)

- projekt zaměřený na analýzu medializace neziskových organizací
- grant Nadace VIA – V.Štětka, V.Kouřil
 - 7 případových studií – mediální reprezentace konkrétních neziskovek či kauz, ve kterých byly zapojeny
 - Analýza internacionalizace české mediální scény
 - Analýza media relations neziskových organizací

„EU Kids Online“ (2006-2009)

- Mezinárodní projekt mapující přístup dětí k internetu a rizika s ním spojená
- Projekt financován z programu EU Safer Internet Plus
- Účastní se 21 evropských zemí; koordinátorka prof. Sonia Livingstone, LSE; za KMSŽ V.Štětka, J.Miessler
- Sekundární analýza / komparace dat z výzkumů provedených na dané téma
- Mapování „bílých míst“, formulace doporučení pro budoucí výzkum i pro politická / regulační opatření
- Příprava druhé fáze (2009-2011) - celoevropský survey zkoumající užívání internetu dětmi

WIP - Světový projekt o internetu

- 2005-2009; longitudinální studie zkoumající vliv nových komunikačních technologií na jedince i společnost
- Účastní se přes 20 zemí; koordinátor Center for the Digital Future at USC Annenberg
- Řešitelem WIP – Česká republika je PhDr. David Šmahel, Ph.D. (IVDMR)
- KMSŽ (V.Štětka) se podílí na analýze dat a v roce 2008 na přípravě dotazníkového šetření

COST A30 Action „East of West“

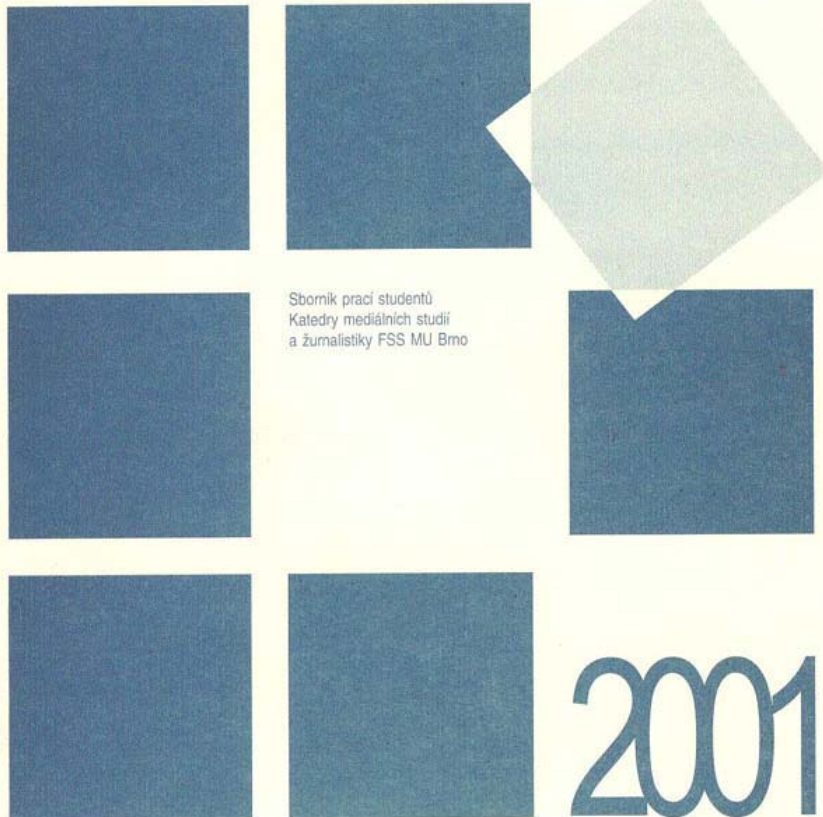
- „East of West“: Setting a New Central and Eastern European Media Research Agenda
- Evropský výzkumný projekt (2004-2009) zaměřený na analýzu a komparaci aktuálních mediálních trendů v zemích střední a východní Evropy
- Účastní se 26 států a přes 60 výzkumníků; KMSŽ (V.Štětka) zastoupena v pracovních skupinách „Media Regulation and Policy“ a „Textual Analysis and Media Use“

Další výzkumné aktivity

- Mezinárodní konference Cyberspace – KMSŽ se pravidelně podílí na přípravě a organizaci vybraných panelů
- Mezinárodní konference Regionální média v evropském kontextu (2007)

Média a realita: sborník prací KMSŽ (2000-2003)

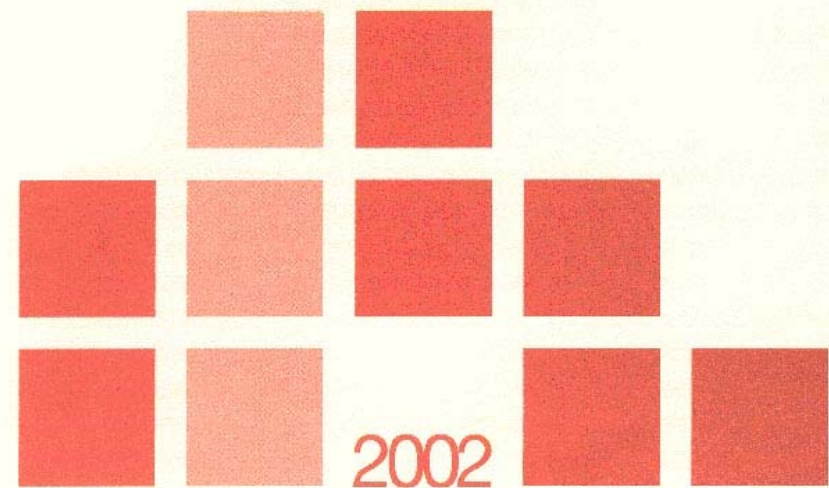
média a realita

Sborník prací studentů
Katedry mediálních studií
a žurnalistiky FSS MU Brno

Sborník prací Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS MU Brno

média a realita

- mediální realita a informační společnost
- mediální obrazy a historie
- mediální politika a veřejná služba

Revue pro média – časopis pro kritickou reflexi médií (2002-2005)

REVUE PRO MEDIA 04
PROSINEC 2002

média a globalizace

esej: média ve věku globalizace: náhled do diskurzu
| rozhovor s anthonyem giffardem | oliver boyd-barrett:
Zpravodajské agentury jako agenti globalizace
| CNN – globální médium nebo výnosné podnikání?

REVUE PRO MEDIA 07
BŘEZEN 2004

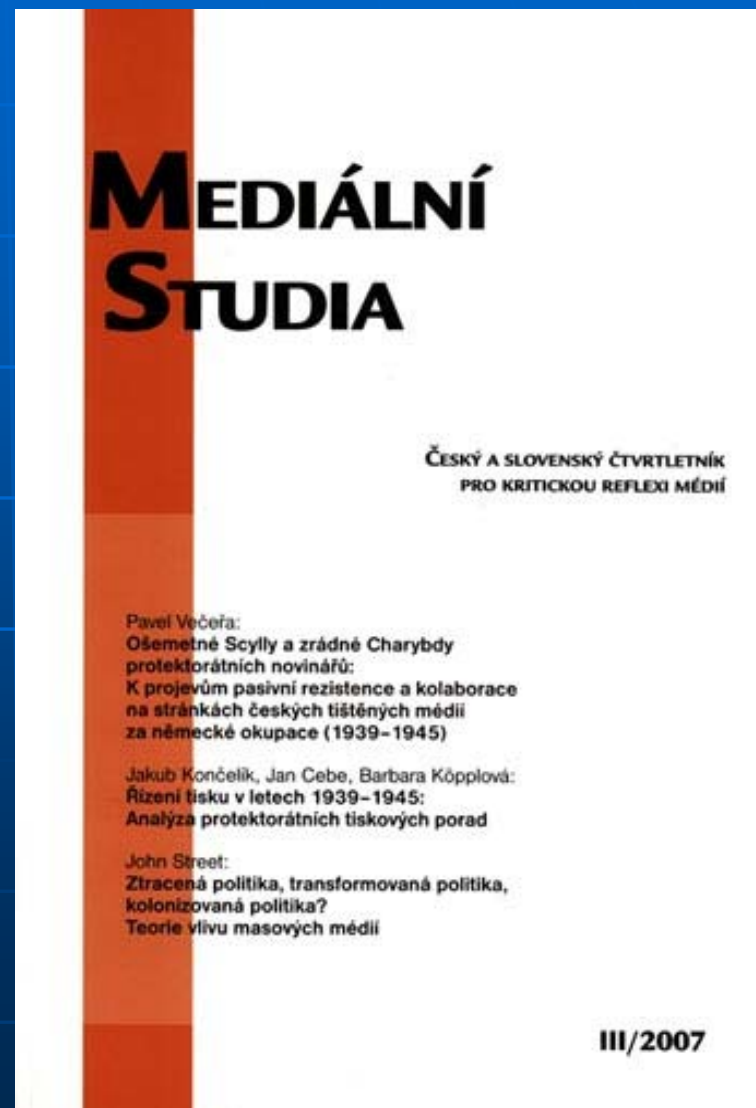
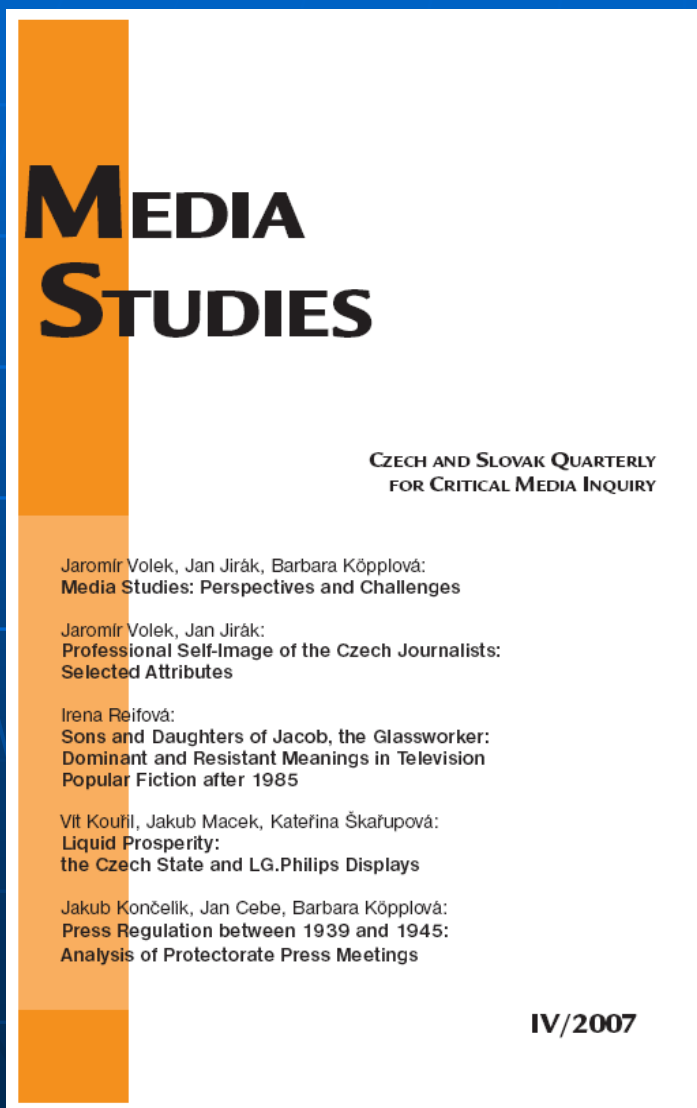
cena 30kč

média a veřejná služba

esej: vysielanie verejnej služby | česká televize
a veřejná služba | rozhovor s jaroslavem stříteckým
j. curran: přehodnocení krize veřejné komunikace
bbc – reklama na médium veřejné služby

Mediální studia – český a slovenský čtvrtletník pro kritickou reflexi médií (2006-)

Děkuji za pozornost!